

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, 1/2 oldal 3 frt, 1/4 oldal 1 frt 50 kr., 1/6 oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árcngedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
---	--	--

A vallás szabad gyakorlásáról szóló törvényjavaslat 16. és 22. §-ai.

Azon *fellételeket*, a melyek alatt a törvényesen elismerendő hitfelekezetté való alakulás történhetik, a törvényjavaslat II. fejezete szabja meg.

Ezen feltételek között legszembetűnőbbnek s egyszersmind legfontosabbnak azt tartom, a mely a 16-ik §-ban nyert kifejezést.

Ezen § szerint: a törvényesen elismerendő hitfelekezet egyházi feje vagy védura oly egyén vagy hatóság, mely a magyar állam kötelekei kívül álló, nem lehet . . . és a hitfelekezet semminemű egyházi függésben külföldi egyéntől vagy hatóságtól nem állhat.

Többször elolvastam ezt a §-t, pedig ennél világosabb, egyszerű elolvasásra is tisztán megérthetőbb, egy sincs a törvényjavaslat 24 §-a közt. És én mégis többször elolvastam ezt s még most is alig-alig merek a szememnek hinni, hogy jól olvastam-e?

Tehát a törvényesen elismerendő hitfelekezetnek papjai és tanítói nem a „péterfillérek”-hez hasonló pénzek gyűjtését fogják tartani fő-fő kötelességüknek; nem a római pápához hasonló egyházfejedelemért fogják imádkozni tanítási iskolákban a gyermekeket s templomokban a felnőtteket; hanem ha gyűjtenek filléreket: saját szükségleteik fedezésére fordítják, vagy a haza oltárára teszik azokat; ha imádkozni tanítanak: a királyért és a hazáért mondandó imádásokat fogják tanítani.

Tehát a törvényesen elismerendő hitfelekezetnek legfőbb papja nem azt fogja tartani legelső és legszentebb kötelességének, hogy a római pápához hasonló egyházfejedelem részére, főpapi székének elfoglalása után azonnal, 100 ezer forintot küldjön . . . s nem is azt, hogy mielőtt meglátogatná saját közvetlen főpapi kormánya

alatt álló egyházkerületének csak kis részét is és ott híveinek körében ismertetné meg magát: zarándokok egész seregét vezessen Rómába, hogy ott hálás érzelmeinek adjon kifejezést azért a bársony süvegért (piros biretumért), melyet neki egy olyan egyházfejedelem küldött, a ki nemesak kívül áll a magyar állam kötelekein, hanem a ki a magyar jogállamnak nem volt, nem is lesz, mert nem is lehet igaz barátja soha . . . de sóha! . . .

Nem fog a törvényesen elismerendő hitfelekezet legfőbb papja egy ilyen egyházfejedelemnek *kezel csokolni* azután, mikor elhangzottak annak ajkairól, kenetteljes szavai amaz (evangyéliomnak) örvendétes izenetnek: „bajjal és veszedelemmel teljes időt élünk; önök ismerik a támadásokat, a melyeknek önöknél egyházuknak és vallásuknak érdekei ki vannak téve!” Tudva van, hogy ezen támadásokat (?) a magyar zarándokok hazájában maga a kormány intézi első sorban, . . . az a magyar kormány, a mely a hercegprimást kinevezte volt, de a mely kormányt a *piros biretum alatt* védelmezni nem lehet, mert nem is szabad a *hálás* főpapnak. Ez az örvendétes izenet tehát első sorban a magyar kormánynak szól.

Igazán: *difficile est satiram non scribere!* . . .

Tehát a törvényesen elismerendő hitfelekezet legfőbb papja nem fogja azt tehetni, a mit egy Strossmayer tesz. Nem irhat külföldi hatósághoz olyan leveleket, a melyekben a magyar király ellen világos felségsértés foglaltatik, a magyar állameszme gyaláztatik, a magyar jogállam megaláztatik a földnek poráig . . . nem akarhatja a magyar korona országait a muszka cászár hűbéres tartományaivá tenni.

Óh hála, ezer hála a 16-ik §-ért a törvényjavaslat készítőinek.

Ha ez a §. törvénynyé lesz: ki lehet azt terjeszteni nemsokára a már *bevett* hitfelekezetekre is; érvényt lehet annak szerezni még a most uralkodó egyházzal szemben is.

Míg egyházfő lehet olyan egyén, a ki kívül áll a magyar állam kötelekein; míg egyház állhat függésben külföldi hatóságtól: az állam és pedig bármelyik állam is, erőtelen arra, hogy az állampolgárok vallási nyugalmát, békéjét biztosítsa és saját érdekeit is kellőleg megoltsa! . . .

* * *

Túl van minden kétségen, hogy a vallás szabad gyakorlatáról szóló törvényjavaslat egész II. fejezete a Magyarországon már nagy számban levő baptisták és nazarénusok vallás-ügyét szabályozza s azt a kínos kényszerhelyzetet akarja megszüntetni, a mely ezekkel szemben most fennáll, azt t. i. hogy ezek *tartoznak* azon hitfelekezet részére, a melynek kebeléből kiváltak, egyházi adót fizetni.

Ha majd törvényesen elismert hitfelekezetet alakítanak ezek: a saját hitfelekezetük javára fognak egyházi adót fizetni és pedig előreláthatólag jóval többet, mint a mennyit azon hitfelekezet részére fizettek, a melynek kebeléből kiléptek. Ez azért fog így lenni, mert templo-

mokat, iskolákat kevesebben fognak tarthatni, mint a mennyien a kilépés előtt tartottak volt.

Mikor tehát bárki is baptistává avagy nazarénussá lesz, kétszer is meggondolja a dolgot, s csak azért, hogy ezután több egyházi adót fizessen, aligha fog eddigi hitfelekezetéből kiválni s ha mégis kiválik: ezzel nyilván megbizonyítja, miszerint hiteért, vallásáért az eddiginél nagyobb anyagi áldozat hozatalától sem riad vissza.

Annak tehát, hogy az ilyenek részére meg lesz engedve a közistentisztelet tartása, van értelme; . . . de miképen értsük azt, hogy ezen engedélyt a 22. §. azok részére is biztosítja, a kik úgy lépnek ki valamelyik törvényesen bevett vagy elismert hitfelekezet köréből, hogy sem egyik, sem másik hitfelekezethez nem csatlakoznak, vagyis lesznek hitfelekezetnélküliek?!..

Vajjon gondolkodtak-e egy ilyen engedély megadásának veszélyt rejtő következményei felől a törvényjavaslat készítői?!

Én azt hiszem, hogy nem!

Sokkal fontosabb ügy ez, mint a milyennek első tekintetre látszik.

Állítom, hogy azok, a kik sokalják az egyházi adót, pedig ezeknek számok legió, kivétel nélkül mindannyian hitfelekezetnélküliekké lesznek és pedig tulnyomó részben olyanokká, a kik azt az engedélyt, a mely a közistentisztelet

✠ TÁRCZA. ✠

A kathólikus népek jövője.

Tanulmány a társadalmi s gazdasági élet köréből.

Írta: **Laveleye Emil**, a belga kir., a madridi, lissabonni akadémiák, a francia Institut tagja stb.

A 30. francia kiadás után fordította:

Dr. BARTHA BÉLA jogtanár.

— Jogsíított magyar fordítás. —

(Folytatás.)

A nantesi rendelet visszavonása előtt a protestánsok mindenféle foglalkozásban elsők voltak s a kathólikusok nem bírván ezzel a versenyyel, 1662-től kezdve újabb és újabb rendeletek által tiltották el őket több iparától, melyekben kitűntek. A protestánsok, Franciaországból történt kiűzetésük után, bevitték Angliába, Poroszországba, Hollandiába vállalkozó és takarékos szellemüket; vagyonossá tették azt a vidéket, hol megtelepültek. A germánok részben a reformált latinoknak köszönhetik haladásukat. A nantesi rendelet visszavonása folytán menekültek telepítettek Angliába több iparágat, különösen a selyemgyártást, s Kálvin tanítványai civilizálták Skótszágot.

Hasonlítások össze az értékbörzén a protestáns államok papírjait a kathólikus államokéival s nagy különbséget fogtok találni. A 3%-os angol papírok 92-ön

felül állanak, a francziák 60 körül ingadoznak; a holland, porosz, dán és svéd járadékok legalább a párt eléri, az osztrák, olasz, spanyol és portugál járadékok valamivel állnak harmadán vagy felén felül.

Manapság egész Németországban a szellemi munkákkal való kereskedés, könyvek, szemlék, térképek, lapok csaknem kizárólag a zsidók és protestánsok kezében vannak.

Ez összevágó tényekkel szemben nagyon nehéz eltagadni, hogy a vallás és nem a vér képezi egyes nemzetek rendkívüli fölvirágzásának okát.

A reformáció azon országoknak, melyek elfogadták, oly erőt adott, a minőt a történelem alig képes megmagyarázni. Tekintsetek *Németalföldre*: két millió ember él ott félig homok-, félig mocsár-talajon s ellenállnak Spanyolországnak, mely akkor egész Európa fölött uralkodott, s alig szabadultak föl a castiliai járom alól, lobogóik ellepik a tengert, a szellemvilág élén haladnak, annyi hajóval rendelkeznek, mint a szárazföld többi része együttvéve, minden nagy európai szövetségés lelkét képezik, dacolnak Angliával és Francziországgal, s ezek ellen szövetkezve, mintát adnak az *Egyesült-Államoknak* a föderális unióra, mely lehetővé teszi a nagy köztársaság határtalan gyarodását, példát nyújtanak ama pénzügyi tervezetekre, melyek a javak mostani szaporodásához oly hatalmas arányokban járulnak: a jegykibocsátó bankokra s a részvénytársaságokra.

Svédország — egy millió ember gránitszikkás, hat hónapon át hóval fődött talajon — megjelenik Gusztáv Adolf alatt az európai szárazföldön, haderejével, mint tudjuk, megveri Ausztriát bámulatra méltó hadvezérei:

tartásának jogát megadja nekik, nem fogják igénybe venni, hanem élnek nemcsak hitfelekezeten kívül, hanem élni fognak hit és Isten nélkül is elzárkózott, rideg életet; lesznek önzőkké, közügy iránt teljességgei nem érdeklődőkké.

A ki az ilyenektől azt várja aztán, hogy jó hazafiak fognak lenni: keserűen meg fog csalódni.

Az ilyenekből csak jó nihilisták lehetnek!..

Én úgy vélekedem, hogy a hitfelekezetenküliek épen olyan veszélyesek lesznek nemcsak a hitfelekezetekre, hanem a magyar államra nézve is, mint a milyen veszélyesnek tartotta Kátó Rómára nézve Kárthágót.

Ugyanazért ezt mondom Kátóval együtt: ezt a törvényjavaslatot törlendőnek vélemezem.*

Mitsem tartok veszélyesebbnek, mint azt, hogy országos törvény szaporítsa a hitfelekezetenküliek számát, a kik most is feles számmal vannak már.

Ezt még akkor is igen-igen veszélyesnek tartanám, ha minden egyházi és iskolai szükségletet az állampénztár fedezne, sőt még akkor is, ha minden népiskola állami volna már.

* Álláspontunk e tekintetben jelezve van alább a Válaszra tett megjegyzéseinkben. Szerk.

Wrangel, Torstenson és Banner segélyével s megmenti a reformációt. Ma Anglia a tengerek királya, legelső az iparos és kereskedő népek között; Ázsiában kétszáz millió ember fölött uralkodik s meghódítja a földtekét kibocsátott rajjaival. Látni kell Sir Charles Dilke-nek, Great Britain című szép könyvében az angol-szász hatalomnak az egész világra kiterjedő rajzát. Az Egyesült-Államok bámulatos módon növekednek. Már 42 millió lakosuk van (ma már 50—60 millió). A század végén 100 millió lesz. Már most is leggazdagabb, leghatalmasabb nép a föld kerékén.

Két század mulva Amerika, Ausztrália és déli Afrika az eretnek angol-szászoké, Ázsia a schismaticus szlávoké leendő.

A Róma uralma alatt levő népek meddőséggel vannak megverve; többé nem gyarmatosítanak* s nincs erejük a terjeszkedésre. Az a szó, melyet Thiers vallásuk fővárosának, Rómának, jellemzésére használt: *viduitas et sterilitas*, reájuk is alkalmazható. Multjuk fényes, de jelenök sötét és jövőjük aggasztó. Van-e szomorúbb helyzet, mint Spanyolországé? És Franciaországot, mely oly nagy szolgálatokat tett a világnak, szintén sajnálni

* Itt van egy találatomra vett példa. Beauvoir gróf megérkezik Kantonba. Lát ott egy Sha-Myen nevű szigetet, mely a folyam közepét foglalja el s Francia- és Angolországának van átengedve. Az utast megdöbbeníti a két országnak átengedett rész között létező ellentét: „Hat év alatt (1867) már itt egy kis angol városka keletkezett, protestáns templomai, cricket ground-dal, futó versenyekre szolgáló pálya, tágas mezei lakások, nagyszerű godowns a kínai teával kereskedő nagy házak részére. Egy ösvény választja el a britanniáit a francziától. A mi részünkön műveletlen vad bozótok, szemét, kóborló kutyák, macskák, vakondokok, — házak azonban nincsenek.“ (Voyage autour du Monde. t. II. p. 427.)

Bizonyos, hogy a népiskoláknak államivá tételéhez vezető utak között ez az út a leg-rövidebb, de ám egyszersmind a legveszélyesebb is; mert így a protestáns iskolák esnek el csak, a melyek pedig szívvel-lélekkel a magyar haza szolgálatában állanak most is. Ha pedig a protestánsok erejét, hatását gyengíti az államkormány: tulajdonképen magának az államnak erejét és hatását csökkenti akkor.

Esdekelve kérem azért a magyar állam nagyméltóságú kormányát: vigyázzon, hogy a 22. §-nak törvényerőre emelése által valami kárt ne valljon az állam!...

Ágya.

Nagy Sándor,

ev. ref. lelkész

Válasz a „Megjegyzésekre“.

Jókai egyik művében a valóság színeibe mártott csettellel rajzolja, mily megragadó a kálvinista isteni tisztelet, melyen mindenki tehetsége szerint elzengheti örömet, elsírhatja bánatát, a nélkül, hogy valaki őt ezért megjegyzésekkel illetté. E becses lapok is hasonlítottak eddig a kálvinista istentisztelet helyéhez, hol saruban vagy lovagsizmában mindenki szolgálhatta egyháza érdekeit s meghallgattatást talált, mert hiszen e lap is azért indult s azért talál támogatást, mivel egyházunk, iskoláink, lelkészeink, tanítóink érdekeinek megóvását tűzte ki céljául. (És most? ... Szerk.) Nagy és szép

lehet; nem azért, mert legyőzték a csatamezőn, hisz a hadi balszerencse mindig helyrehozható, de mert, úgy látszik, arra van kárhozható, hogy folyton a zsarnokság s az anarchia között hanyódjék. Most is, midőn a végett, hogy összeszedje magát, minden gyermekének egyetértésére volna szüksége, szélső pártjai vetekednek az elsőség fölött s újra a polgári háború veszélyével fenyegetik. Franciaország szerencsétlenségét az ultramontanizmus okozta, ez gyöngítette meg az országot gyilkos tevékenységével, melyet később fogunk elemezni. Ez hozta létre Eugénia császárné, a klérikalís párt hű eszköze segélyével a mexikói vállalatot, hogy felemelje a katólikus népeket Amerikában, s a Poroszország elleni háborút, hogy akadályt gördítsen Európában a protestáns államok haladása elé.*

Olaszország és Belgium látszólag kedvezőbb helyzetnek örvend, mint Franciaország. De vajjon a szabadság végleg biztosítva van-e ezen országokban? Nemes lelkek kétkednek abban. Egy római hírlapíró nemrég adott ki egy érdekes munkát ez alatt a jelentőségteljes cím alatt: „Italia Nera“ (A fekete Olaszország). A pápának alávetett népek vagy már meghaltak, vagy haldokolnak, kiált föl a szerző rémülettel. „I popoli di religione papale o sono già morti o vanno morendi“. „Ha Olaszország — folytatja tovább — kevésbé látszik betegnek, ez onnan van, mert a klérus, a pápa restaurációját várván eleinte osztrák, majd francia beavatkozástól

* A császárné 1870. júliusban ezt mondá: „Ez az én háborúm!“ („Ceci est ma guerre“). Ő döntött a saint-cloudi főtáncsban a háború javára, melynek veszélyét a császár előre látta. Ezt a tényt a történelem csak ezután fogja fölhasználni.

eszmék megvitatása, fontos kérdések megoldása jutott a 19-dik század utolsó felének feladatául. Most, midőn hála Istennek! sikerült tanáraink fizetését a munkával arányba hozni, azt hiszem, ha tanítóink érdekében is a kezdeményező lépés már jobb jövő reményére jogosít: egészen idején való dolog lelkeszeink türethetetlen nyomott helyzetét is figyelemre méltatni. Azért köszönettel tartozunk a szerkesztő úrnak, hogy lapját nem zárta el előtőlünk.

De legyen szíves még egyszer megengedni, hogy a félreértés elkerülése céljából e sorok is az olvasók elibe kerülhessenek.

Az első megjegyzés végén azt mondják a „megjegyzések”: „Ezért tekintenők nagy hibának, ha az ultramontán táborhoz csatlakozva, a kormány reformtörvényeit mi is akadályozni igyekeznénk.”

Hát kérem ez nem is célunk, ezt nem is akarjuk; de igenis itt van az ideje, hogy midőn ama korszakalkotó reformok napirenden vannak: a lelkeszi kar érdekében is tegyünk valamit, mert annak megóvása a reformtörvényekkel nem jó összeütközésbe, sőt a mint azt már 45 éves törvény kimondja, meg kellene előzni az újabb alkotást. A „Megjegyzések” azzal vigasztalnak meg, hogy ez a jövedelem-csonkulás nagyon jelentéktelen. Elhiszem én, hogy a kisebb egyházakban nem lehet századról szó, de az a kevés is jelentékeny a szegény háztartásban s nem is pusztán a kiadványok díja fog elmaradni, hanem elmarad a keresztelei stóla, mert arról több egyházmegye úgy nyilatkozott, hogy az beírási díj, mivel a sákramentumokat ingyen vettük, ingyen adjuk az írás szavai szerint. De meg akármily csekély volna is, nem szabad megengedni, hogy a lelkeszi fizetés így csonkítottassék, mert az mind csekélysegekből van összeállítva s ha a nép is le-letör egy-egy gallyat meg-

élhetésünk fájáról, magunk is segítünk nyesegetni, vagy tépni most is sárgult levelcét, az adó, kul ur-czélók pedig minden oldalról igénybe veszik áldozatunkat: az elveszni hagyott jelentéktelen jövedelmek érezhető hiányt hagynak maguk után. Hát még ha hozzá vesszük, hogy a miniszteri indokolás szerint is már mintegy 100,000 ember várja azt az időt, mikor felekezete kötelekeiből kilépve, annak terheitől megszabadulhat, bizonyosan az ezek által eddig fizetett évi járulékok elmaradása is szép összeget von el egyházaink kicsiny jövedelméből; holott ezt a hiányt újabb kivetéssel pótolni nem lehet; de igenis kilátás van rá, hogy az a szám meg fog kétszereződni. Ezért hiába nem szeretné a tisztelt szerkesztő úr, ha valaki szavaimat, aggodalmaimat magáévá tenné. Mert igaz, sajnos de úgy van, hogy egyházunkat ilyen czernaszálak tartogatják össze, s ha ezeket sokan tépni igyekeznek, igen hamar az utolsóig jutunk. Hanem ne tépni segítsünk, Uraim, próbáljuk meg azokat összefonni s a gyenge seiyemszálak erős kötéllé változhatnak, érdekeinket megóvhatjuk, a nélkül Schopperékhez kellene szegődni.

Könnyű azt mondani, hogy ha ily csekélységek tartják egyházunkat össze, „nem lenne okunk sajnálkozni a miat”, ha egyházunk új, életerős korporációkba olvad be, mert azt vallják a felekezetnélküliek is, de az egyháza érdekeit szíven viselő lelkesz s református tanár jobban teszi, ha szavával vagy erejével támogatja az egyházat, melyet édes anyjának tisztelni megtanult. Mérlegeljük a dolgokat úgy, a mint megérdemlik s be fogjuk látni, hogy a felbomlásnak nem az nyit tág kaput, mert a lelkesz kezében nincs ott a biblia, mert hiszen az evangyéliomi munkát híven teljesítő tudós lelkipásztorok egyházaiban is sok helyen százakra megy a vállással mit sem gondolók száma: hanem a baj az,

még nem támadta meg a szabadságot és az alkotmányt, mint belső erő. A papi párt visszatartotta magát a választásoktól; de ez meg fog változni. Már megjelent a küzdőterén Nápolyban, Rómában, Bolognában. Az egyház elárasztja az országot a jezsuiták által befolyásolt társulatokkal s a kongregációk hatalmukba kerítik az új nemzedéket,* melyet az Olaszország s intézményei elleni gyűlöletben nevelnek. A dolgok e felfogása helyes. Olaszország ma abban a helyzetben van, mint Franciaország 1789. és Belgium 1830. után; a szabadság fuvalma magával ragadja az egész nemzetet, még a papságot is. A hazafiság, fényes jövő reménye, a haladás szülte lelkesedés minden szívet lángra lobbantanak s feledtetik az egyenetlenségeket; de nemsokára ki fog tűnni a modern polgárosodás és a római eszmék közötti ellentét. A Róma parancsának engedelmessé váló klérus, minderekfölött a jezsuiták, már munkához láttak, hogy aláaknázzák a politikai szabadság még nagyon is új épületét. Ép ez történt Belgiumban is 1840. óta.

A belga alkotmány egyik szerzője s talán a legkittünőbb, nemrég elszomorodott lélekkel mondá nekem: „Azt hittük, hogy a szabadság biztosítására elég azt kihirdetni, elválasztván az egyházat az államtól. Kezdem hinni, hogy csalódtunk. Az egyház a falusi népességre támaszkodva, koriátlan hatalmát akarja érvényesíteni. A modern eszmék által meghódított nagy városok nem engedik magukat a nélkül leigáztatni, hogy védelmüket meg ne kísérsék. Polgárháboru felé sietünk, mint Franciaország; sőt már forradalmi állapotban vagyunk. A

jövő zavarokkal teljes előttem”.* Az utolsó választások leleplezték a veszélyt. A kamarai választások megerősítették a klerikális pártot, míg a községi választások minden nagy városban a liberálisoknak adták a Fatalmat. E szerint a városok és a vidék közti ellentét mutatkozik Belgiumban, a polgári háboru egyik szülő oka Franciaországban is. Míg a kormány bölcs férfiak kezében lesz, kik hajlandóbbak a hazának szolgálni, mintsem a püspököknek engedelmessé válni, sulyosaob zavaroktól nem kell félnünk. De ha a rajongók jutnak uralomra, kik nyiltan elfogadják a syllabust, mint po itikai alapvet, rettenetes rázkódások fognak bekövetkezni. Legújában majdnem reánk zudították a polgári háborut s az idegen inváziót.

Az Atlanti óceán két oldalán elterülő katolikus országok erőiket emésztő belső harcok zsákmányai s akadályozva vannak abban a szabályos haladásban, melyet a protestáns népek tanúsítanak.

Két századdal ezelőtt a felsőbbség kétségtelenül a katolikus államoké volt. A többiek csak másodrendű hatalmak voltak. Hasonlítsuk össze mai nap egyrészt Francia-, Spanyol-, Olaszországot s Ausztriát, másrészt Orosz-, Német- és Angolországot és Észak-Amerikát, bizonyos, hogy az elsőbbség az eretnek és schismatikus országokra ment át. Levasseur nemrég egy érdekes munkát olvasott a francia Akadémiában, a hol kimu-

* E jóslatot a belgiumi legújabb események teljesen igazolják. A liberális és klerikális párt belső harcrai, az utóbbi hosszas és gyászos uralma a szocializmust növelték naggyá s ez év első hónapjaiban csak kevés választotta el az országot a munkás forradalom nyilt kitörésétől.

mert az adózó nép nem bírja a terhet. De ne is gondolja senki sem, hogy a viszonyok mindenütt egyenlők, Debreczenben p. o. a 2000 forint jövedelemmel bíró hivatalnok nem visel annyi egyházi terhet, mint Szatmár vármegyében a legszegényebb napszámos, kinek az év 4 hónapjában kell beszerezni az egész évre valót.

Méltóztassék csak széttekinteni e széles Alföldön s a Hegyalján, Ermelléken mindenütt az a baj, mert a szőlő elpusztult, a vízár elmossa a vetést, a jövedelem elfogy, a teher növekszik. Ily körülmények közt méltó okunk van aggódva kérdeni: Hol vegyünk kenyeret, hogy a mieink egyenek? De erre vigasztalásul szólnak a megjegyzések, hogy „egy diadalmaskodó magyar állam sokkal hajlandóbb és képesebb leendő a protestántizmus támogatására is.“ Hiszen épen ez az, mit ma szeretnénk elérni, ma, 45 év múlva a törvény meghozása után, mikor könnyű volna a vallásügyi törvényt úgy alkotni meg, hogy az a mi érdekeinket is figyelemre méltassa. Évenként 1 millió forinttal a 2000 református pap alapítványa fedezhető lenne. Ugyde mi a szép szavaknál egyebet nem örököltünk még. Az a hét milliós segély is, melyet majd az általunk megvásárlandó sorsjegyek eredményeznek, elakadt a börze hinárjában. Hanem azért legyünk jó reménységgel. Ez a mi egyetlen vigasztalásunk. Ezzel mentek a harcra a református fejedelmek, ez vigasztalta a templomaitól, jövedelmeitől megfosztott egyházakat, ezzel vívták lelkesen apáink lelkes csatáikat, ezzel szavazzuk meg az új törvényjavaslatokat.

Lévai Mihály.

Azok után, a melyeket L. úrnak e lap 24. számában „Protestántizmus és felekezeti különbség“ cz. alatt közölték cikkére megjegyeztünk, újabb mondani valónk

tatja, hogy 1700-ban Franciaország hadi ereje az 5 szövetséges hataloménak 31%-t tette, vagyis körülbelül harmadrészt; most pedig, ha Európában hat nagyhatalmaságot számítunk, ezek összes haderejéből csak 15% az övé.*

Bárki előtt, ha elfogulatlanul vonja le a tényekből a tanulságot, kétségtelen, hogy a reformáció kedvezőbb a népek haladására, mint a katolicizmus. Most már keresnünk kell e jelenség okait. Azt hiszem, könnyű reájok találni.

II.

Mai nap már mindenki elismeri, hogy a haladás alapföltétele a felvilágosultság terjedése. E munka annál eredményesebb, mennél több belátással intézik. A civilizált ember gazdagságát nem más adja, mint a tudományok a termelés minden formájában való alkalmazása. A vad borzasztó meztelensége tudatlanságából származik. A hol a közhatalom választás eredménye, ott a választóknak elég művelteknek kell lenniök arra, hogy jól válaszszák meg képviselőiket, mert ha nem, akkor az ország rosszul van kormányozva s egyik hibából a másikba esvén, romlása felé siet. Zsarnoki államban a közoktatás hasznos ugyan, de nem elengedhetlenül szükséges. Ellenben nagy és szabad államban, vagy a melyik ilyenné akar lenni, oly feltétlen követelmény, hogy ha nincs meg, tétlenség és a rend fölbomlása,

* „Compte rendu des séances de l'Institut“, Vergétől, 1872. novemb. szám. Franciaország népessége nagyon lassan gyarapodott. Az utolsó öt éves időszakban 366,000-rel kevesbedett, nem számítva természetesen az Elzász-Lotharingia elvesztése folytán származott veszteséget.

a „válasz“ után sines. Czikkiró úr fél a vallásszabadságtól s ezt a félelmét leküzdeni, úgy látszik, bajos volna. Azért meg sem akarjuk többé kísértetni: csak azt jegyezzük meg, hogy az olyan vallásszabadság, a mely a czikkiró úr igényeit kielégíthetné, a vallásszabadság alapjával egyenes ellentétben áll, sőt határozottan reakzionárius intézmény lenne, a mennyiben olyan lelkiismereti kényszert alkalmazna a hit dolgában az emberekre, a melytől eddig legalább formailag mentek voltunk. Az állami adózásról s a polgári községhez való köteles tartozásról vett analogia alapján téves s az állam és a polg. község, meg az egyház és egyházközség egészen különböző természetének félreismeréséből származik. Mihelyt kimondatnék az, hogy mindenki köteles valamely egyházhoz vagy egyházközséghez tartozni, teljesen meg volna semmisítve a lelkiismereti szabadság, a mely valamikor talán a protestántizmus alapelve volt, s akkor többé egy jó lépés sem választana el az egyedül üdvözítő egyházhoz való tartozásunk maig is fentartott elvének gyakorlati keresztülvételétől s így a római egyházba való visszaterelésünktől. Másfelől senki jobban nem érzi azon nehézségeket, a melyekkel a szükséges anyagi eszközök hiánya miatt egyházunknak és lelkészeinknek meg kell küzdeniök, mint a hogy mi érezzük. Alkalmunk is volt ennek e lapokon is kifejezést adni. De a helyzet javítását nem a polgári anyakönyvekkel kapcsolatos kicsinyes javadalmi kérdésektől vagy a nazarénusok, baptisták vagy felekezeti különbségek rettegésétől tesszük függővé, hanem egy felvilágosodott, nemzeti irányu s a középkori egyházi kötelek közül kiszabadult életerős és szabadelvű államtól, s lelkészeinknek az új helyzetben szükségkép kifejtendő szoros egyházi és vallás-erkölcsi téren való buzgó tevékenységétől s a híveknek ebből következő egyháziasságtól várjuk és

ezen nyomában pedig hanyatlás következik. A közoktatás a népek szabadságának s boldogulásának alapja. De eddig még csupán a protestáns államoknak sikerült minden egyest részesíteni az oktatás áldásában. A katolikus államok hiába mondják ki a kötelező népoktatást, mint Olaszország, vagy hiába áldoznak sok pénzt e célra, mint Belgium, nem képesek szétosztalni a tudatlanságot.

Az elemi iskolázás tekintetében a protestáns államok sokkal előbbre vannak a katolikusoknál. Csak Anglia nincs az előbbieken színvonalán, valószínűleg azért, mert az anglikán egyház a protestántizmus minden formái közt legközelebb áll a római egyházhoz. Az összes protestáns államok elől állanak, mert minden vagy majdnem minden megfelelő korban levő lakosuk tud írni, olvasni, mint Szász-, Dán-, Svéd- és Poroszországban; a katolikus országok nagyon elmaradnak mögöttük, mint Franciaország és Belgium, vagy háromnegyedrészre rugó írni-olvasni nem tudóval, mint Spanyolország és Portugália.

Ime, ott van Svájc, mily különbséget találunk e tekintetben a katolikus és a protestáns kantonok között! A teljesen latinfajú, de protestáns Neuchâtel, Waadt, Genf kantonok a germán lakosságú Zürich és Bern színvonalán állanak és messze felülhaladják Tessint, Wallist és Luzernt.* Az ellentét oka világos és már sokszor föltüntették. A reformált vallás egy könyvön, a biblián alapszik; tehát a protestáns embernek olvasni kell tud-

* Az ide vonatkozó adatokat l. „L' instruction du Peuple“ cz. művemben.

reméljük. A mit pedig a t. lelkész úr a válasz elején akar mondani inkább, mint világosan mond, mintha t. i. e lap a vélemények szabad nyilvánítását akadályozná, egészen alap nélkül való; mert hiszen a válasznak is készséggel nyitottunk tért, habár itt-ott egészen méltatlanul ítéli meg törekvéseinket. Arra azonban nem köteleztük magunkat, hogy minden véleményt esalhatatlannak fogunk elismerni s épen azért a kritika gyakorlásáról már előzetesen lemondunk. Nem köteleztük pedig erre magunkat azért, mert hitünk szerint akkor nem tennénk szolgálatot az ügynek, a melynek szolgálatára vállalkoztunk.

B. L. szerk.

TANÜGY.

Elnöki megnyitó beszéd

a Gönczy-egyesület 1893. évi július hó 4-én tartott közgyűlésén.

Tisztelt közgyűlés!

A Gönczy-egyesület jelen rendkívüli közgyűlését, a választmány megállapodásához képest, abból a czéliből hívtam össze, hogy alapszabályaink két pontján, a válás- és közoktatásügyi nagymélt. minisztérium részéről kívánt módosítást megtegyük s egyszersmind a választmány és a központi bizottság munkakörére, ügyrendjére és tanácskozási módjára vonatkozó szabályokat, melyekre nézve javaslatokat lesz szerencsénk indítványképen előterjeszteni, megállapítván: egyesületünk már megkezdett s némi eredményt, illetőleg kezdeményeket eddigelé is felmutatható működését, rendszeresen és fokozottabb

nia.* Luthernek első és utolsó szava is az volt: „Ok-tassátok a gyermekeket, ez kötelessége a szülőknek és a hatóságnak, ez Isten parancsa.“ A kathólikus vallás ellenben a szentségeken s bizonyos szokásos cselekvényeken alapul, miní a gyónás, mise, predikáció, melyekhez nem szükséges az olvasás. Az olvasni tudás nem elengedhetlen, sőt épen veszedelmes, mert megingatja a passiv engedelmesség elvét, melyen nyugszik a kathólikus egyház egész roppant épülete: az olvasás az eretnkség útja. Ennek világos következménye az, hogy a kathólikus lelkész nagy ellensége a népoktatásnak, vagy legalább is sohasem fog azt igyekezni annyira terjeszteni, mint a protestáns pap.** A népoktatás szervezése a reformációtól kezdődik. Mivel pedig a közművelődés nagyon elősegíti a politikai szabadság használatát s a vagyonságot, a protestánsizmus pedig előszeretettel ápolja a közművelődést: tisztában lehetünk a protestáns államok felsőbbségének okával.***

(Folyt. köv.)

* Az 1870. háboru alatt konstatálni lehetett, hogy a protestáns katonák sokkal műveltebbek, mint a kathólikusok. A tabori s egyéb kórházakban az előbbiek, ha sebeikből üdülni kezdtek, könyvet kértek, az utóbbiak pedig inkább kártyát.

** Vagy pedig — s ez a leggyakoribb — eredeti jellegéből, mely a nép művelődésének fejlesztése, kivétköztetve, a fanatizmus és felekezeti gyűlölet terjesztésére használják föl eszközül, a növénydekeket a legkülönbözőbb u. n. vallásos egyletek tagjaivá teszik, s már a gyermekekkel reversálisokat íratnak alá az eretnkség, a szabakömvesség stb. ellen.

*** Candolles föltüntette, hogy mennyivel fölülhaladja a protest. államok tudományos tevékenysége a kathólikus országokét. L. tanulságos könyvét: „Histoire des sciences et des savant depuis deux siècles“ s e munkájának méltatását Charles Martin által, a Revue des deux Monde 1873. febr. 1. számában.

mértékben folytathassuk. A mult év végén tartott alakuló közgyűlés óta ugyanis, azon kívül, hogy a járáskörök és a központi bizottság szervezkedtek, több s igen értékes felolvasást tartottak, népszerű előadással is kísérletet tettek: kezdeményezőül léptek fel a női iparoktatás és egy, Debreczenben létesítendő országos tanszerkiállítás ügyében. Mi lesz az eredmény? — a jövő titka; de jó reménységgel nézhetünk elébe annyival inkább, mivel az érdekelt társadalmi körök, tanügyi hatóságok, közép- és felsőfokú tanintézetek készséggel ígérték hozzájárulásukat a részünkről kezdeményezett megvalósításához s részben már, ígéretek beváltása czéljából, munkába is álltak.

Egyesületünk alakuló közgyűlése óta nagyfontosságú s messze kiható horderejű események hullámai merültek fel s torlódtak össze közéletünk tengerén. Közülök legközvetlenebbül érdekl. egyesületünk tagjainak többségét a *tanítók illetményének rendezéséről szóló törvényjavaslat*. S habár nem ily közvetlenül is, de érdekel az mindnyájunkat, kik a magyar kultúra ügyét szívünkön hordozzuk, kik e kultúra terjedésének, megizmosodásának, felvirágzásának kisebb-nagyobb körben munkásai, tényezői vagyunk. S épen ez a meleg érdeklődés ösztönöz engem és szolgáltat másrésről számomra alkalmat, hogy igénytelen felfogásomat és véleményemet e tárgy felől, jelen közgyűlésünkön pár szóval előadjam.

Mindenek előtt konstatálni kívánom ama feltűnő s legkisebb mértéket alkalmazva is, örvendetes jelenséget, hogy azok, kik e tárgyban a nyilvánosság előtt, sajtóban és országgyűlésen felszóltak, csaknem kivétel nélkül buzgó óhajtasukat fejezték ki arra nézve, hogy a magyar kultúra alapvető munkásainak tisztességes megélhetés, nagyfontosságú feladatukhoz méltó, anyagi gondoktól lehetőleg ment existenzia biztosíttassék, hogy a tanító egészen iskolájának éljen, de abból meg is éljen, s abban találja legfőbb ambícióját, ha hivatásának minél hívebben megfelel, ha a hazafiságot s azzal együtt a nemzeti műveltséget minél szélesebb körben és intenzivebb módon munkálja, terjeszti. Mert ha felteszszük is, hogy a szavak burka nem rejteget mindig életrevaló, csiraképes magot, értelmet; ha észlelhettük is, hogy a fülcsiklandoztató frázisok jórésze nem épen czél nélkül, önzetlenül s igazán használni-akarásból volt intézve a tanítói karhoz, legalább elhallgattatta azokat, kik a tanítóban ma sem akarnak mást látni, mint kétes műveltségű, kopott abc-mestert, ki keserves kínok közt, jól-rosszul megtanít olvasni, úgy a hogy írni s esetleg a kis szorzó tábla rejtélyeibe is bevezet.

Nem csekély társadalmunkban ugyanis az olyanok száma ma sem, kik mintha átaludtak volna néhány évtizedet, a népszinművek rég idejét mult neveltséges alakjairól szerzik a tanítókra nézve biztos információikat. A való világban nem tekintenek szét s így nem látják, vagy nem akarják látni, hogy azok a neveltséges alakok kiveszőben vannak, itt-ott találni már közülök, kivételképen egy-egy példányt. De kivételről alkotni meg az általánosra ráillő szabályt, elég tág lelkiösmeretök van. Az abc-t kicsinyllik, lenézik, — nem gondolva meg, hogy az abc a műveltség palotájának ajtaján a zár, s ki e zárhoz a kulcsot kezünkbe adja, az ajtót feltárja előttünk, csak olyan jó s érdemes munkát végez, mint a ki e palota termeit bebutorozza, izléssel díszíti, lakályossá teszi. Abban a tekintetben pedig vakság sötét éjjele nehezült látószerveikre, hogy épen a legszamosabb tagból álló társadalmi osztály, a haza és egyház legszeleesebb körű, legbiztosabb alapja, bázisa, az az áldott talaj, mely-

ből mint egykor Anteus a földtől, az elalélt nemzet mindannyiszor új erőt nyert a multban, s nyerni fog bizonyára jövőben is, a nép milliói, műveltségének csaknem összes épületét a tanítók munkája emeli. És a munkás méltó a maga bérére!

Na de hallgatnak, s ez már eredmény. Csekély eredmény ugyan, de mégis valami. Több mint 25 év kitartó, nehéz munkája után ímé a tanítók testülete elérte, hogy ha barátaik jóindulata nem képes is valami sokat tenni értök, ellenségeik, fel sem vevőik legalább hallgatnak!

De miért nem tehetnek többet barátaik? A hallgatók nagy sokasága miatt. A mi társadalmunk ma még nincs áthatva az iskola fontosságától, a közvélemény nem érti és nem érzi kellő mértékben a kultúra elsőrendű szükséges voltát, egyesek buzgólkodnak csak, de a túlnyomó nagy többség hidegen fogadja, közömbösen nézi fáradozásukat. Sőt akadnak számosan, kik csendes magánkörben, úgy sub rosa, gúnynyal-emelegetik ama buzgólkodók lelkesültségét, szerintök don quichotte harczát.

Mások ellenben csendes resignációval megadják magokat s megnyugosznak e kijelentésben: „a magas fejlettségű népnevelés minden nemzet kulturájának legkésőbbben érő gyümölcse“, várjuk meg tehát, míg szép lassacska s talán magától is felnő, kifejlődik. Miért fáradozzunk, mért rakjuk, építjük a hidat, nem kényelmesebb lesz-e: bevárni, míg a folyó lefut? Aztán vannak jóhiszemű lelkek, kik abban találnak okot megnyugvára, hogy a közvélemény mai irányzói, a társadalom vezéregyéniségei nem a modern népiskolából kerültek ki még, másként lesz jövőben. Csalódtok, jó leikek! A közszellemet nem egyes ember, legyen bármi derék, teremti meg; ama vezéregyéniségek nagysága többnyire épen abban áll, hogy ügyesen eltalálják, mintegy csudásan megérik a közérzés delejes érverését, lázas lüktetését: felpattannak a közvélemény paripájára, előre nyargalnak, vezetnek, de csak abban az irányban, melyben jól tudják, hogy a társadalom menni, mozdulni akar. A közszellem az első, vezéregyéniségek támadnak magoktól. Minden idő megtalálta még a maga emberét, s a népiskola is meg fogja találni, mint megtalálta nem egyszer a multban. Csak a közszellem, a társadalom legyen megnyerve ügyének, legyen áthatva a tanítók igazaitól, menjen át a köztudatba, irányítsa a közvéleményt a népnevelés felvirágztatásának elsőrendű, nemzetünk fennmaradását, boldogulhatását első sorban biztosítható fontossága és szükségérzete. Ebből aztán következni fog, hogy a kik e fontos missiót teljesítik, mind erkölcsi, mind anyagi tekintetben méltók a nemzet hálijára és elismerésére.

De mit tesz az iskola eme nagy czélok megvalósítása érdekében? Véleményem szerint sokat tesz, de nem eleget. Olyanformának látom én sok tekintetben az iskola munkáját, mint a milyen volt a bölcsezsékek hiú küzdelmé, sikertelen erőlködése a nagy Verulámi Bacon előtt.

Verulámi Bacon, az inductió elvének első rendszeres kifejtője és az ismeretszerzés tágas mezején leg-sikeresebb alkalmazója, nem ismeretlen a tanítók előtt, kik naponként s csaknem mindenik tantárgynál használják az inductív módszert. Épen ezért engedje meg a mélyen tisztelt közgyűlés, hogy Macaulay megvilágításában felmutatván az előző idők bölcsezsétét, pár szóval alkalmazzam Verulámi Bacon elveit a mi iskoláinkra.

Debreczen.

(Vége kóv.)

Kovács Lajos.

Iskolai értesítők.

Elsőnek érkezett be szerkesztőségünkhöz a *debreczeni ev. ref. főiskola akadémiai tanszakairól szóló 1892—93-diki évkönyv*, melyet dr. Erdős József azon évi akad. igazgató tesz közzé. Terjedelme 117 oldal, melyből 24-et az igazgató tanévnyitó beszéde foglal el, mely is „a biblia rendszeréről“ szól. E vallásbölcsezeti és kritikai tartalmu tanulmányról, annak idején Lapunk érdemileg megemlékezett s most egyszerűen csak felhívjuk arra az olvasó közönség figyelmét.

Az évkönyv többi fejezetei, az akadémia életének ez évi főbb mozzanatairól nyújtanak áttekinthető világos képet, a honnan látjuk, hogy a theológián 5 rendes, a jogon 6 rendes és a bölcsezséti szakon 3 rendes és 3 óraadó tanár működött. A pályamű-tételek megfejtése körül kellő munkásságot fejtett ki az ifjuság s a jelentékeny összegre menő pályadíjak mind kioszthatók voltak, egynek felerésze kivételével. A téli félévre beiratkozott 63 th. és 164 jh., a nyári félévre 60 th. és 142 jh. A legmagasabb létszám volt 227, a legalacsonyabb 202. Részesleges és egész tandíjkezdményben részesült az első félévben 111, tápintézeti ellátásban 93, bentlakásban 58; a második félévben 109, illetve 93 és 56 akad. hallgató.

Az egyleti élet tevékenysége, egy és más tekintetben, pezsgőbb is lehetett volna, de hát sokfelé is szétforgácsolja némely tehetségesebb ifju azt a munkaerőt, melyet egy megfelelő körben összpontosítva, eredményesen használhatna fel s fejleszthetne ki. Erre felhívjuk kíváért a képebb hittanhallgatók figyelmét. Mélyítsék a medert, a theologiai önképzés folyama számára. Az „Anyakönyvtár“ tételcíme alatt érdekes adatok közölhetnek; a könyvtár állománya az új folszámolás szerint 41,867 mű, 62,832 darabban. Ezenkívül ott van a főiskolai nyilvános olvasóterem, melynek 3339 látogatója volt, kik összesen 3580 magyar nyelvű és 393 más nyelven írott művet használtak. A képgyűjtemény 65 képpel és 7 szoborral, továbbá a becses pénzgyűjtemény is mind a könyvtári helyiségben van elhelyezve, a mi szintén indokolja azt, hogy a kollégiumi helyiségek célszerűbb elrendezésével nem lehet már valami sokaig késedelmeskedni.

A befolyt jótétemények és adományok, nemkülönben az ösztöndíjban, segélyezésben és könyvjutalomban részesített akadémiai hallgatókról szóló kimutatás valóban felemelő és megnyugtató. Theol. alapvizsgálatot tett e tanév végén 2 teljesen jeles, 1 jeles és jó eredményű. A többiek a jövő tanév kezdetére maradtak. Jogi alapvizsgálatot tett I. 63 és II. 32. Jogtudományi államvizsgálat volt 11, államtudományi szintén 11. Az Évkönyv hálával emlékezik meg az egyházkerületi közgyűlésnek a tanári fizetések rendezése tárgyában tett intézkedéséről, továbbá a dékáni hivatalok szervezése körül tanúsított készségről s az akadémiai tanács nevezetesebb intézkedéseinek felsorolása után a jövő évről szóló tájékoztatóval záródik az ügyes beosztással szerkesztett, tartalmas Évkönyv. +

IRODALOM.

Abriss einer Geschichte der evangelischen Kirche auf dem europäi-chen Festlande im neunzehnten Jahrhundert von Adolf Zahn Doctor der Theologie. 3-dik lényegesen javított kiadás. Stuttgart, 1893. 8. r. 291 l. (2. kiadás 1889.)

A buzgó református lelkész Zahn Adolf legújabbkori egyháztörténelmének öt év alatt 3-dik kiadása ez. Mély szemlélődésre mutató s komoly gondolatokat keltő előszava, melyben figyelmezteti a németeket, hogy kétszer fordult feléjük az isteni kegyelem bámulatos erővel: 1815. és 1870-ben, midőn felszabadult és nagygyá lett. Hála fejében, mindkét nagy fordulat után, az evangéliom iránti hűséget ingatják meg s a reformáció theologiájának legfelebb látszatát tartják fel, a hittől elpártolás elveti álcáját s büszkén tudománynak nevezi magát, a szentírás túlvitt itészetével pedig a reformáció egyházának ássa sírját. Valóban bennünket is meglep a hasonlóság, mely a végéhez közeledő század s a 18-ik század vége közt sötétlik; akkor is megrendült a hit, a korszellem a keresztyénség ellen fordult: most is tömérdek elem munkál arra, hogy a vallás vagy látszat, vagy árnyék legyen.

A kéz alatti mű 3 szakaszban adja elő tárgyát: I. az evangéliomi egyházat Németországban; II. Francia, Belgium, Skandinávia, Orosz területeken, Ausztria és Magyarországon; III. az evangéliomi egyházat Svájc és Hollandiában. Szerző észlelete: hogy a reformáció kísérlete az igazság és erő újra feltalálásában eddig nem volt szerencsés, mutatja Rómának nagy erőben előtérbe nyomulása. Az ébredés és Hegel hatásainak felette rövid rajza után átmegy szerző a német vallásos gondolat fő mozgatójára, Schleiermacherre; párhuzamot von Luther és ő közte, s úgy találja, hogy az Isten szava és szelleme Lutherben hatalommá lett átalakítani a világot, míg Schleiermacher általános vallásos érzetével a látszat és csalódás századát nyitá fel. A németek felmagasztalt új alakja a reformációt nem fegyverezte fel új erővel, sem paizszsal, sőt végeredményében a szilárdságot tette kockára. Az egyház-egyesítés (Unio) lett volna az új német reformátor (Schleiermacher) eszméje, keresztülvitte azt állami karerővel, de csak Németországban, kifelé hatása ennek nem lehetett, legfelebb lazította a felekezeti addig erős tudatot, benn is csak mesterkelt egységet képvisel s tulajdonképen magát a lutherséget is két, sőt három pártra szakította, az egykor erősebb kálvinizmust pedig életerejétől megfosztotta s a német részeken küzdő, vergődő helyzetbe taszította. Külön fejezet szól az „Unio theologiájáról“, ebben kiemelendő Tholuck jellemzése . . . mi lett a theologia vége? a nyugtalan és izgató természetű mai vezér Beyschlag „evangéliomi szövetség“ aiakítással véli Rómát legyőzni vagy háttérbe szorítani, 31 millió protestánst 17 millió katolikus ellen megóvni. Szerző itt megjegyzi „tű szúrásokkal Róma csak erős-bül.“ Az Unio theologiája a porosz részeken 3 tömbbe szakította a hittudósokat s követőiket a) hitvallásosok, b) tényleg egyesülők és c) középpártiak csoportjára. Ily szakadozott hadoszloppal Rómát legyőzni bajos. A lutherség és theologusai két következő fejezetben mutatvák fel: képet ad Hengstenbergéről, gyengéi mellett is méltatiannak tartja Treitschke történetirő komolyságához, hogy Hengstenberget Torquemadával véli egyenlősíteni; másfelől megjegyzi szerző, hogy az orthodoxia legjelentősebb hittudósa zavarba hozta az egyházat az alaptan kérdésében, mi mutatja, hogy reformátori hivatása neki sem volt. Kurz érdemeiből sokat levon szük felfogása, a református egyház elleni kikelése. A német egyházpolitikai újabb vita (Kulturkampf) csőtörtök-mondása épen az egyházas pártnak is felrovidandó, mert magát Luther nevével, annak szelleme és hitvallása nélkül, diszította fel. Milyen eltérő szellem mozgatja a lutherséget s osztja meg erejét, feltünteti szerző a két előljáró theologus egymásról való bírálatában: Frank Reinhold

erlangeni tanár Ritschlről azt állítja, hogy ez az egész keresztyénséget kérdésessé teszi; másfelől Ritschl ellenfeléről azt állítja, hogy tőle minden tudományos értelem hiányzik. Ismét oda jutunk, hogy az egyetemek emberei csinálják a theologia külön útjait, de csak magok járnak azokon s a nép milliói nem értik, nem követik őket, szétszakadozva vergődnek, nem tudva, ki után menjenek? A törekvés: megmenteni a tiszta őt alapot, nemes és áldásos feladat lehet, ha a védők magok is tisztában lettek volna a valódi alkotás feltételei felől, de a régít az ujjal úgy vegyíték, hogy egyik a másikat elsekélyítette s vagy tulzó hátrálás, vagy tulzó engedékenység, vagy tulzó féltékenység által egymást ellensúlyozták s a támadást kívülről s belülről egymás ellen felidéztek s még a jobbak is a marburgi colloquium (1529.) porát nem tudták lerázni magukról, — egy oly nagyság is, mint Delitzsch, a régi és újkodó theologia közé veté meg sírját.

Még zengnek a hitvallás védői, mikor Strauss s az itészi iskola felemelték kemény fegyvereket Jézus és a biblia ellen. Strauss elment egy maga a végső határon túl, elvetette a Jézusba való hitet „fény volt tartalom nélkül, vezér hadsereg nélkül“. Baur meg az új szövetséget darabolta fel hideg értelemmel, az ok előtte rejtve maradt. Utána Wellhausen az ő szövetség mezején idézett elő forradalmat s a kettős romok közt tiszta kép helyett egy chaos áll előttünk. A chaos nem rendszer, mikor lesz vagy lehet e chaosból új világ? erre nem adhat feleletet a chaosból eredt világ hasonlata, mert e chaos nem egy már létezett rend világából vegyült; az itészet chaosa a létezőnek szétbontása. Nem csoda, ha a tanszabadság hatalmát így használó egyetemek és az élet közt mindinkább távolodik az összefüggés, szélesbül az ür tátongólag.

Az egyetemek romboló műveleteiből építeni valamit, állt elő szervezett testület gyanánt a *Német Prot. Egylet*. Az egyházat egylettel pótolni, helyettesíteni új gondolat és eszköz, mutatá, hogy az egészet megmozdítani nem bírván, alanyi tömörüléssel kísért meg elvonni attól némeiyeiket. Feledik, hogy minden kivonás az összeget kesebbíti és gyengíti. Egy Rothe és egy Hase is ide sodortattak az új szellem által. Mit csinált ez egylet eddigi 30 éves élete által? Bann az egyletet egy újabb, az „Evangéliomi Szövetség“ szárnyalja tul; künn eredt hajtásai, a francia és magyar elfáradtak. Luther 29 év alatt (1517—1546.) a félvilágot megfordította. A reformációnak nincs új eszköze reformálni, mert a régi eszközt elveti, újat teremteni nem tud.

A legújabb, a Kanthoz visszatért kísérlet: a *vilschlianismus* a legmérsékeltebb rationalismus és bibliai theologia vegyüléke, mint egy mentő vár, nagy figyelmet és izgalmat támasztott; de a tanítványok az építendő követ széthordják, mielőtt erődde válhatnék. A mai kor theologiájának hirneves művelői a természeti és isteni erők által teremtett szép élővirágot, a helyett hogy tovább ápolnák, szépségét nevelnék, növesztenék: élet- és vegytanilag alkotó sejteire és elemeire bontják szét, s a virág a kísérlet alatt széthull, vagy szárított növény példánya lesz az iskola muzeumában.

A sváb (würtembergi) egyháznak külön fejezet (XI.) van szentelve. Itt még a nép egyházas, a baseli híres missió-intézet is sváb fiók-intézetül tekinthető, nagy theologusa Beck, csalogánya Gerok. De itt támadt fel az apostoli hitvallás elleni új vita. Tehát minden, de minden támadás tárgyává lesz: a hívők milliói bámulva látják a rombolást, tiltakoznak az ellen: a tudósok p. o. Havnack a tudás magaslatán mosolyognak a vihar

felett s kicsinylik azt. Érdekes a XII. fejezet: a református egyházzal. Az unió elnyelte azt, hulladoznak tanítói, fátyolba takarva elvonult, s emberi kéz nem nyit hajlékot neki. Kénytelenek önvédelemre, 1884 óta, református szövetséget képezni s az amerikai ref. testvérekkel kezdet fogni. Kohlbrügge, Heppe, Ebrard emelvék ki e körből és a különöz Follin, a hugonotta-egylet alapító. Meghasonlás és elpártolás itt is mutatkozik. Hatalmas fejezet „A Rómával való harcz“, a német Kulturkampf leírása. Jansen (meghalt 1891-ben) támadó irata a reformáció ellen 25,000 példányban özönlött szét; Majunke, a ki Luther öngyilkosságát költötte, tanfelügyelővé neveztetett ki. Augustza császárnét halálos ágyán kath. irgalmas nővér gondozta. A koblenzi katolikus gyűlés rajong a jézsuitákért s kész kinyilvánítani: mi mindnyájan jézsuiták vagyunk és értök meghalni készek vagyunk. A liberálismus Lessing szobra leleplezésekor hangoztatja: a biblia nem a vallás; szultán, kereszties vitéz és zsidó együvé tartoznak. Az evangélikus szövetség 71,000 tagra nő fel Róma ellen, de a fejedelmek, állami erő nem vesznek tudomást az egylet Róma elleni működésében. Egylet egyházat soha sem verhet le, az egylet nem hatalom, csak tagdíjfizetők változó hangulatu és kedvü önkénytes laza szervezete. Windhorst Lajos katolikus vezér, az evangélikus Poroszország nagy ellensége, ultramontán főnök volt és a császárné üde virágokat küldött a haldoklóknak, a császár tudakozódék hogylétéről. Politika és katonaugy a fő, — a vallás, az egyház alárendelt valami. Hol van Luther lelke? ő nehezebb időben dörögte „Isten ígéjének kell a pápát megtörni, neki más fegyver nem árt“. Oly egylet — evangélikus szövetség — melynek legmagasb csúcson álló tagja a keresztényent, mohamedánust, pogányt egy sorba helyezi: ugyan minő erővel küzdhet Róma ellen?! Míg az erőtlen protestánsok az apostoli hitforma ellen indulnak: Róma két bitorost állít be a német államba. A német theologia elveszté teremtő erejét, újít, de nem megújít.

B. F.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gróf Degenfeld Schomberg József**, az ismert nevű főúr, 10 esztendővel ezelőtt neveztetvén ki Hajdúvármegye s Debreczen város főispánjává, ezen hatóságok holnap, f. hó 9-én, megünnepelni óhajtják óriási tevékenységű, lelkes buzgalmú vezéröknek 10 éves hivataloskodása jubileumát. Az ünnepélyeken elhangzó, a lelkiösmeretes munkát magasztaló beszédek közt mi is hangoztatni akarjuk igénytelen szavunkat, s kívánjuk, hogy azt az igazi magyar református mágnást, kit nem csak az illető közigazgatási hatóságok éien látunk mindig erővel, erélylyel és bölcseséggel előljárni, de a ki egyházi közéletünk különböző forumain is mindenütt az első között van, s lelkesen, mint egy világi főpap, nemesen, mint egy valódi keresztényen, küzd egyházunk igazaiért s ott áll folyvást a viharzó tengeren a kormányrúd mellett, hogy a jólétet nyújtó nyugalom kikötőjébe

vezesse be egyházunk hajóját, — kívánjuk, hogy őt, a mi vezérünket, hazánkknak, egyházunknak dicsőségére, fényes családja ragyogó nevének még ragyogóbbá tételére a jó Isten soká, nagyon soká éltesse! — Egyben megemlíjtük, hogy Könyves Tóth Kálmán debreczeni lelkész, ezen alkalomra egy díszesen kiállított füzetben megírta a *Gróf Degenfeld család történetét*. Örömmel látjuk ezen emlékiratból, hogy mint vezérel Isten egyes nagy családokat kegyelemmel, szeretettel; hogy mint öröklök a késő utódok is a távolmult ködében küzdött nagy ősök drága hagyományát, a legmagasztosabb erényeknek, a hűségnek, az odaadó munkásságnak áldott szerelmét. A Gróf Degenfeld családnak messze öröktől örökölt hagyománya a harczy vitézség s az egyházhoz való hű ragaszkodás. Minket itt csak ezen utóbbi érdekel, s közelebből lelki szemeink előtt állanak tiszántúli egyházkerületünk volt főgondnokának, néh. Gr. Degenfeld Imrének s a most jubiláló főispánnak nagy alakjaik. Neveik fényes betűkkel vannak fölírva egyházunk évkönyveiben.

— **Tanári pályázatok a debreczeni főiskolában.**

A magyar-német irodalmi rendes tanszékre a kitűzött határidőn belül jelentkeztek, mint pályázók: *Gyöngyössi László* m.-szigeti r. tanár; *dr. Varga Bálint* budapestvidéki tankerületi főigazgatósági tollnok, a budap. I. ker. felsőbb leányiskolában a francia nyelv tanára; *Kolozsvári Aladár* h.-nánási tanár és *Szakál Károly* pápai főgimn. tanár. Az egyidejűleg kihirdetett helyettes tanári állásokra, a melyek egy évre töltenek be, pályáztak: *Márton Sándor* ref. s. lelkész és tanárjelölt (magyar-latin), *Fülep Imre*, debreczeni ref. főgimn. helyettes tanár (magyar-latin), *Szeremlei Barna* tanárjelölt (magyar-latin), *Málhé Géza* h.-nánási h. tanár (magyar-latin), továbbá *Lányi Lajos* ref. s. lelkész, h.-bősziörményi tanár (a történelem) és *Grósz Atbert* tanárjelölt, tankerületi főigazgatósági tisztviselő N.-Váradon (magyar nyelv történelem és földrajz.) A választás f. julius hó 14-ik napján fog megejteni a választásra hivatott s már az egyházkerületi gyűlésen előre megalakított vegyes bizottság által. Ennél fogva a tanárválasztásra vonatkozó azon hír, a melyet a Dunánt. prot. Lap jul. 2-iki száma hozott, bármennyire kedvező lett volna is, egy kissé legalább is korai vala.

— **Fiumeiek Debreczenben.** Fölemelő szép ünnepnapokat ült a nagy magyar Alföld metropolisa, Debreczen mult junius hó 30-ikán és f. hó három első napján. Itt jártak, mint városunk vendégei, a távol Adria partjáról, a szép Fiuméből mintegy 270-en, kik olasz nyelvet beszéltek bár, de magyar hazafiságoknak, lángoló hon-szerelmöknek minden pillanatban annyi magasztos jeleit adták, hogy ez a mi, lelkesülni nehezen tudó városunk valóságos lázban, a szives, hamisítatlan vendégszeretet gyújtó és gyulékony lázában égett. Lapunknak nem lehet feladata a fogadtatás, az itt időzés részleteiről beszélni; de azt igenis el kell mondanunk, hogy a nemes fiumeiek f. hó 2-án, vasárnap reggel megkoszorúzták a kollégiumi emlékkertben levő kőoroszlánt, majd onnan Csokonai szobrához mentek át s óriási babérkoszorút helyeztek Debreczen költőjének szobrára. Egész terje-

delmében közölni fogjuk jövő számunkban azon nagyszabású beszédet, melyet a megkoszorúzás után Kőrössy Sándor, fiúmei főgymnásiumi magyar nyelv tanára tartott a szobornál. A Csokonai-szobor mellől főiskolánkba jöttek föl szeretett vendégeink, kiket dr. Kovács Sándor akadémiai igazgatóval élükön a tanárok a tanintézet előtt fogadtak. Megnézték a nagy könyvtárt, az oratoriumot, a fizikai és egyéb gyűjteményeket. Volt alkalmunk Fiume podestájának, Ciotta János úrnak szavait hallani, ki elragadtatásának adott kifejezést a főiskolában látottak fölött. Majd a nagytemplomot keresték föl vendégeink, melynek egyszerű fenségét szintén magasztalták. Két testvéremzet ölelkezése volt e szép találkozás, melynek nemzeti életünkre való jelentőségét senki kétségbe nem vonhatja.

— **Lelkészcseréltetés.** Mint értesülünk, a felső-szabolcsi egyházmegyében levő geszteréd-bököny-hugvaji körlelkészség lelkésztanítói állomására *Balogh József* nyír-bátori lelkész választotta meg a közelebbi napokban. Üdvözljük az ifju lelkésztanítót, nagy felelősséggel járó állásán, s kívánjuk, hogy legyen boldog, legyen szerencsés ott, s fakadjon áldás kettős nehéz munkájának nyomaiban.

— **Kántor választás.** A hajdu-szoboszlói ev. ref. egyháztanács múlt hó 24-én Bakonyi György kántort 38 évi szolgálat után nyugdíjba helyezvén, a 14,000 lelket számláló gyülekezet kántorává Tóth Lajos okleveles tanítót, eddigi helyettes kántort választotta meg egyhangulag.

— **Esperesválasztás.** A szilágy-szolnoki egyházmegye esperesévé Visky Pál egyh. megyei főjegyző és zoványi lelkész választotta meg; főjegyző pedig Bartha Dezső tasnádi lelkész, aljegyző Káli Nagy Elek. A választás oly kiváló munkásokra esett, kik helyöket mindenkor megállják.

— **A Gönczy-egyesület** f. hó 4-én d. e. 9 órakor Debreczenben, a városháza nagy tanácstermében Kovács Lajos tkép. tanár elnöklete alatt rendkívüli közgyűlést tartott. Az elnök megnyitván a népes közgyűlést, felolvassa Lapunk más helyén olvasható, nagyérdekű értekezését. Utána az egyesület titkára, Tóth László debreczeni tanító az egyesület eddigi működéséről, majd a központi bizottság jegyzője, Kuti Zsigmond debreczeni tanító e bizottság működéséről olvasnak jelentéseket, melyek mind az ügy iránti élénk érdeklődésről, lelkes tevékenység megindulásáról tesznek beszélt bizonyítást. Ezek után az alapszabály két pontjának a vallás- és közoktatásügyi minisztérium részéről kívánt módosítását tette meg a közgyűlés s egyszersmind megállapította a választmány és a központi bizottság munkakörére, ügyrendjére és tanácskozási módjára vonatkozó szabályokat. Ugy látszik, hogy ezen Gönczy-egyesület van hivatva arra, hogy pezsgőbb tevékenységet ébresztszen Debreczen tanügyi köreiben. Melegen üdvözljük az Egyesületet eddig is végzett, még alapvetőnek mondható munkájáért.

— **Húszéves találkozás.** Baráti bizalommal kérjük föl ez úton is mindazon volt tanuló társainkat, kik a theologiai tanfolyamot velünk együtt húsz évvel ezelőtt, 1873-ban Debreczenben végezték, hogy 1883-iki, 10 éves találkozásunk alkalmával történt megállapodásunk szerint, f. 1893. augusztus 24-én Lajos estvéjére, családokkal együtt alólított Cs. L. tanuló társnál húszéves találkozássra jelenjenek meg, a mire külön levelekben is fel fogjuk őket kérni. Reméljük, hogy az egymáshoz oly annyira hű baráti gárda tagjai, kiknek száma a lefolyt tíz év alatt 18-ről 17-re szállott le, szíves meghívásunkat egytől-egyig elfogadják, illetőleg a jelzett időre az ország

legtávolabbi vidékeiről is Debreczenbe tognak érkezni. Debreczen, 1893. július 8. Győri Elek, debreczeni főiskolai pénztárnok, Csiky Lajos, debreczeni theologiai tanár, Tóth Lajos tiszadobi lelkész.

— **Laveleynek** ama dolgozata, a melyet lapunk legközelebbi számában közölni kezdtünk, megjelent ugyan ezelőtt 17 évvel magyar fordításban, s épen a Debreczenben szerkesztett s lapunk előzőjét képező Evangy. Prot. Lap mellett 1876-ban szét is küldetett két külön nyomott iven; azonban nálunk nem nyerhetett ez uton eléggé széles körű elterjedést, maig pedig csaknem teljesen feledésbe ment, holott a munkában fejtegetett kérdések épen napjainkban bírnak Magyarországon kiváló aktuális érdeklődéssel és jelentőséggel, annyira, hogy egészen időszerűnek és az író nagy tekintélye miatt teljesen igazoltnak és szükségesnek tartottuk annak t. olvasóinkkal való megismertetését; főleg ha azt is figyelembe vesszük, hogy ezen más czim alatt megjelent dolgozat fordítása az előbbinél sok tekintetben helyesebb és magyarosabb is. Együttal érdekesnek találjuk azon levél közlését is, a melyet Laveleye özvegyétől, dr. Bartha Béla jeles dolgozótársunk a fordítás ügyében kapott, és a mely szöveg szerint való magyar fordításban a következőleg hangzik: Lüttich, 1893. márcz. 31. 40. Rue Courtois. Uram! Levelét vettem és sietek arra válaszolni. Kész örömmel jogosítom fel önt férjem műveinek lefordítására, a mit ő is nagy örömmel tett volna meg. Azt hiszem, nagyon jól cselekszem így, mert úgy látszik, hogy Ön egész lélekkel csügg a protestánsizmus és liberálisizmus védelmén. Csak arra kérem, Uram, hogy ha a fordítások megjelennek, szíveskedjék nekem azokból 2—3 példányt küldeni. Fogadja megkülönböztetett tiszteletem kifejezését. M. d. Laveleye, szül. Prisse, s. k.

— **Daczoskodó plébános.** Molnár János, a hirhedt komáromi apát-plébános bűnyében, a lapok tudósításai szerint, a napokban hirdette ki a komáromi kir. törvényszék a Kuria ítéletét. A modern martir daczosan viselte magát az ítélet kihirdetése közben is, s kijelentette, hogy a reá kiszabott pénzbírságot megfizetni eszeágában síncs. Elhiszszük, hogy az apát-plébános ezen daczos eljárása némely részről még dicséretben is részesül, minket azonban kinosan érint minden oly eset, midőn a vallás szolgáit daczolni látjuk az alkotmányos bíróságokkal. Persze, mi is daczoltunk — a pátenses világban az abszolút korszak bíráival, de egy kis különbség csak mégis van a két korszak között.

— **Tudomásul.** Néhai *Révész Bálint* püspök által kiadandó műveit illetőleg tudatom az érdeklődőkkel, hogy a negyedik kötet a „Csokonai nyomda és kiadó részvény-társaság”-nál már sajtó alatt van s az általam kitűzött időre, folyó évi augusztus 10-ig a megrendelők kezeiben leend. Előfizetéseket, avagy akár megrendeléseket még folyton teljes köszönettel elfogadok. Csiky Lajos.

— **Helyreigazítás.** Múlt számunk vezércikkében, a 337. lapon a 3-ik és 4-ik sorban alulról számítva, ezen értelemzavaró kifejezés foglal helyet: „mert a jogegyenlőség és viszonyosság magaslatára az 1790/1 t. hozás felemlé” e helyett: „mert a jogegyenlőség és viszonyosság magaslatára az 1790/1. t. hozás még nem emelkedik fel”. E hibát kiigazítani szükségesnek találtuk.

Szerkesztői üzenetek.

S. J. K—i. A Nyilatkozat jövő számunkban fog megjelenni. — B. M. D—a. A fiú tehát az 1891—92. isk. év végén gyöngye írásbeli dolgozatai alapján nem bocsátott szóbeli érettségi vizsgálatra, az idén meg a szóbeli vizsgálaton bukott el három tantárgy-

ból. Sajnálattal kell értesítenem, hogy ő ezzel egyszersmindenkorra elesett az érettségi vizsgálat letévesztéséről. A közoktatásügyi minisztérium, egy épen hasonló esetből tavaly nyert tudomásunk szerint, a hozzá intézendő kérvényt nem fogja kedvezően elintézni. Különben az 1883:XXX. t. cz ide vonatkozó 27. §-a így hangzik: „Az írásbeli érettségi vizsgálaton megbukott tanuló szóbeli érettségi vizsgálatra nem bocsátható. A ki a szóbeli érettségi vizsgálaton egy tárgyból bukott, az a következő tanév első hetében javítóvizsgálatra bocsátható; ellenben az írásbeli vizsgálaton, vagy a szóbelin több tárgyból bukott tanuló egy évre visszavetendő. Ezen év letelével az egész érettségi vizsgálatot ismételteti. Ha ez alkalommal akár az írásbelin, akár a szóbelin több tárgyból bukott, érettségi vizsgálatra többé nem bocsátható”. — **D. I. A-i.** Azt tetszik tőlünk kérdezni, hogy a mostoha testvérek milyen családi összeköttetésben állanak egymással, kell-e azoknak egybekelhetésükhöz dispensatio vagy nem? Nézzük csak a dolgot. Az adott esetben egy özvegy férfi, kinek első házasságából leánya volt, elvett egy özvegy nőt, kinek meg ugyancsak első házasságából fia volt. Ezen leány és ifjú ember egymással semminemű családi összeköttetésben nem levő két külön családból származván, egymásnak természetesen nem rokonai, tehát ezért már egybekelhetnek. De szüleik egybekelvén, talán sógori összeköttetésbe léptek egymással? Distingváljunk itt is, mert valószínűleg ez képezi önnél a nehézséget. Sógor egyik házastárs a másik házastársnak minden rokonával, de ez nem azt teszi, hogy egyik házastárs rokona a másik házastárs rokonával szintén sógori összeköttetésben állana. Az az idősebb férfi igenis sógori viszonyba lépett az ő feleségének leányával, valamint az az idősebb nő is férjének fiával; de az előbb jelzett elvet alkalmazva, B. G. férj rokona, t. i. az ő leánya, nem lépett semminemű sógori összeköttetésbe M. Zs. feleség rokonával, t. i. ennek fiával. E szerint nem levén köztük sem rokon, sem sógori összeköttetés, az ifjak minden dispensatio nélkül bátran egybekelhetnek.

TARTALOM-JEGYZÉK: A vallás szabad gyakorlásáról szóló törvényjavaslat 16. és 22. §-ai. Nagy Sándor, ev. ref. lelkész. — **Tárcza:** A katolikus népek jövője. Dr. Barthá Béla jogtanár. — **Válasz a „Megjegyzésekre”.** Lévai Mihály. — **Tanügy:** Elnöki megnyitó beszéd a Gönczy-egyesület 1893. évi július hó 4-én tartott közgyűlésén. Kovács Lajos. — **Iskolai értesítők.** — **Irodalom.** — **Különfélék.** — **Szerkesztői üzenetek.** — **Hirdetések.**

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:
CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázati hirdetés.

A debreczeni ev. ref. egyház ezennel pályázatot hirdet a csapó külvárosi kisebb fitanítói állásra, melylyel változó két elemi osztály tanítása és évenként négyszáz frt fizetésből, száz frt lakbérből és tíz köbméter tüzfailettéségből álló javadalmazás van összekötve oly módon, hogy a választandó tanító három évi sikeres működés után állandósíttatik s akkor fizetése 50 frttal, öt évi működés után ismét 50 frttal, tíz évi szolgálat után száz frttal javíttatik. — Csupán ev. ref. vallású okleveles tanítók pályázhatnak, kik kellően (orvosi bizonyítvánnyal is) felszerelt kérvényeiket f. évi július 15-én d. u. 5 óráig Némethy Lajos lelkész és iskolaszéki elnök úrhoz küldjék be.

Debreczen, 1893. június 25-én tartott presbyteri közgyűlésből.

Kiss Albert,
h. lelkészelnök.

Simonffy Imre,
királyi tanácsos, főgondnok.

Somogyi Pál,
főjegyző.

Pályázat.

A szentesi ev. reform. egyház központi elemi leányiskola I., II. és III-dik osztályainak vezetésével összekötött s 550 frt évi fizetéssel és 120 frt lakbérilletményrel, esetleg természetbeni lakással ellátott rendes tanítói állás üresedésbe jövén, arra az egyháztanács 54—1893. sz. határozata alapján ezennel pályázat hirdettetik.

Felhivatnak ennél fogva mindazon oklevéllel bíró tanítók és tanítónők, kik ezen állást elnyerni óhajtják, hogy okmányaikkal felszerelt pályázati kérvényeket az egyháztanács elnökségének folyó évi július hó 20-ig küldjék be.

Megjegyeztetik, hogy a tanító évi fizetése havi előleges részletekben, a lakbérilletmény pedig félévenként előlegesen fizettetik ki az egyház pénztárából, továbbá, hogy az egyháztanács a megválasztandó felett, a tanerők évi beosztása alkalmával, a szabad elhelyezési jogot magának feltétlenül fenntartja és kiköti.

A megválasztott állás szept. 1-én tartozik elfoglalni.

Szentesen, 1893. évi július hó.

Az egyháztanács nevében:

Filó János,
ev. ref. lelképásztor.

Kristó Nagy István,
főgondnok.

Pályázat tanítói állomásokra.

A hajdu-nánási ev. ref. népiskolánál egy fi- és egy leányosztály vezetésére egyelőre egy évi időtartamra két segéd fitanítói állomásra pályázat nyíttatik. Javadalma mindenik állomásnak lakbérrel együtt 400 frt, mely évnegyedes előleges részletekben az egyházi pénztár által fizettetik ki. Pályázhatnak ev. ref. vallású okleveles egyének és tanítójelöltek. A megválasztottak kötelesek leendően a tiszántuli ev. ref. egyházkerület által megállapított A) tanterv szerint vezetni azon egy-egy népiskolai osztályt, melynek vezetésére az ev. ref. iskolaszék által kijelöltetnek; s kellő szorgalom és eredmény után esetleg állandósításra is számíthatnak. A kellőleg felszerelt kérvények f. évi augusztus 1-ig az ev. ref. egyháztanács elnökségéhez nyújtandók be.

Az ev. ref. egyháztanács 1893. jun. 18-án tartott gyűléséből.

Benkő Lajos,
lelkész-elnök.

Kállay Imre,
főgondnok.

Bodnár Lajos,
jegyző.

Pályázat tanári állomásra.

A *székely-udvarhelyi* ev. ref. kollegiumi főgymnásiumban egy *német- és latin nyelvi s irodalmi* új rendes tanszékre, melyet az egyházkerületi közgyűlés választás útján fog betölteni, ezennel pályázat hirdettetik. Kivánatos, hogy a választandó tanár a francia nyelvnek, mint rendkívüli tantárgynak a tanítására is képes legyen.

E tanszékkel a következő javadalmazás jár: készpénzfizetés 1000 frt, évnegyedenként előre fizetve, két ötödévi 100 frtos korpótlék és 200 frt szálláspénz.

A megválasztott tanár, ki állását folyó évi október 1-én tartozik elfoglalni, úgy a közös-, mint a helybeli özvegy-árvai gyámintézetnek kötelezett tagja.

A pályázni kívánók kellően felszerelt pályázati kérvényeiket, melyekben vallásuk, életkoruk, tanári képesítettségek, állapotuk és katonai szolgálati viszonyuk okmányokkal igazolandók, f. évi augusztus hó 1-éig Kolozsvárrt, az erdélyi evang. ref. egyházkerületi igazgató tanácshoz nyujtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület ig. tanácsától, Kolozsvárrt, 1893. június 28-án.

Szász Domokos,
reform. püspök, mint elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

2-2

Pályázat tanári állásra.

A *hajdunánási* ev. reform. hat osztályu gymnasiumban üresedésbe jött *történelem-latin-nyelvi* rendes tanári székre pályázat hirdettetik.

Fizetés 1000 frt, melyből 100 frt lakbér, az egyház pénztárából évnegyedenként előre fizetve. Ha okleveles pályázók nem lennének, alkalmazást nyerhetnek tanárjelöltek is; ez esetben azonban a fizetés 900 frt, melyből 100 frt lakbérnek tekintetik.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu egyének. A kívánt oklevéllel bíró egy évi sikeres működés után állandósíttatik, a midőn a tiszántuli ev. ref. középiskolai tanárok gyám- és gyugdíjintézetének jogos és kötelezett tagja leend. Nem okleveles egyén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre választatik, de ha ez idő alatt fenti tárgyakból oklevelet szerez és sikeres működést mutat fel: a következő évben mint rendes tanár állandósíttathatik. Végre ha okleveles, de nem a kiirt szakokból képesített egyén választatnék, az szintén csak helyettes tanári minőségben és csak egy évre alkalmaztatik, fizetése azonban 1000 frt lesz.

A megválasztott egyén állomását f. é. augusztus végén, legkésőbb szept. 1-én elfoglalni köteles s ha családost, 40 frt, ha pedig nőtlen, 15 frt költözködési átalányt kap; ez összeget azonban, ha állomását 3 év letelte előtt elhagyja, visszatéríteni tartozik.

A teljesen felszerelt pályázati kérvények f. évi július 15-ig az ev. ref. egyháztanács elnökségéhez küldendők.

Kelt H.-Nánáson az ev. ref. egyháztanácsnak 1893. évi június hó 12-én tartott ülésében.

Benkő Lajos,
lelkészelnök.

Kállay Imre,
főgondnok.

Bodnár Lajos,

3-3

jegyző.

Pályázat két tanári állomásra.

A *h.-m.-vásárhelyi* ev. ref. főgymnásiumban két tanári állomásra pályázat hirdettetik.

1. Az első tanszék rendes tanári állomás *latin- és magyar nyelvi* szakra. Heti órák száma 20—21. A fizetés 1000 frt, 200 frt lakbér és ez idő szerint 40 frt ötödéves pótlék, de a mely 200 frton felül nem emelkedhetik. A fizetés évnegyedi részletekben mindig előre adatik ki. A megválasztott *egy évi próbaidő* után állandósíttatik; végleges megerősítése után jogos és kötelezett tagja a tiszántuli ev. ref. tanárok gyám- és nyugdíjintézetének, ugyszinte a helybeli ev. ref. egyház első tisztviselői özvegy- és árva gyámintézetének.

Ha oklevéllel még nem bíró segédtanár választatnék: e minőségben fizetése 800 frt, szintén évnegyedi részletekben, előre kiszolgáltatva. Ha oklevelét megszerezte: a rendes tanári fizetés élvezetébe léphet.

2. A másik pályázat a természetrajzi és földrajzi tanszakra hirdettetik. A heti órák száma 20—22. Ez a helyettes tanári állomás csak az 1893—94-iki tanévre szól. Fizetése, ha okleveles tanár választatik 900, — ha nem okleveles tanár, 800 frt.

Az első tanszékre csupán ev. ref. vallásu egyének pályázhatnak. A második helyettes tanári állomásra a felekezeti álláspont nem köttetik ki.

A pályázók folyamodványukat keresztlevéllel, esetleges katonai szolgálatukat igazoló irattal, továbbá végzett tanulmányaikat feltüntető okmányokkal, végül orvosi bizonyítvánnyal felszerelve a f. évi július hó 21-ig bezárólag az ev. ref. egyház elnökségéhez juttassák el.

Hód-Mező-Vásárhelyen, 1893. július 2.

1-2

As ev. ref. egyház elnöksége.